

Sygn. akt VIA Ca 795/10

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 stycznia 2011 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Wanda Lasocka

Sędzia SA Ewa Stefańska

Sędzia SO (del.) Irena Piotrowska (spr.)

Protokolant sekr. sądowy Karolina Kulibska - Janusz

po rozpoznaniu w dniu 12 stycznia 2011 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa T. K.

przeciwko Skarbowi Państwa - Zakładowi Karnemu w P.

o zadośćuczynienie

na skutek apelacji stron

od wyroku Sądu Okręgowego w Płocku

z dnia 26 lutego 2010 r.

sygn. akt I C 1590/09

I. oddała obie apelacje;

II. koszty postępowania apelacyjnego między stronami wzajemnie znosi.

Sygn. akt VI ACa 795/10

UZASADNIENIE

Powód T. K. , po ostatecznym sprecyzowaniu żądania, domagał się zasądzenia od pozwanego Skarbu Państwa – Zakładu Karnego w P. kwoty 30.000 zł tytułem zadośćuczynienia za naruszenie jego dóbr osobistych w związku z odbywaniem kary pozbawienia wolności w przeludnionych celach, w niehumanitarnych warunkach.

Pozwany Skarb Państwa – Zakład Karny w P. zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa wnosił o oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda kosztów postępowania.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Warszawie zasądził od pozwanego Skarbu Państwa – Zakładu Karnego w P. na rzecz powoda T. K. kwotę 1 000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 13 sierpnia 2009r., w pozostałej części oddalił powództwo oraz zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 18 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

W motywach tego rozstrzygnięcia wskazano na następujące ustalenia faktyczne i ocenę prawną.

Powód od 18 kwietnia 2001r., z przerwami jest osadzony w Zakładzie Karnym w P.. Od kwietnia 2005r. cały czas przebywa w warunkach izolacyjnych, z tym że w terminie od 21 listopada 2006r. do 18 stycznia 2007r. odbywał terapię odwykową w Oddziale Terapeutycznym A. W. M.

Powód był osadzany w różnych celach. Przeważnie panowało w nich przeludnienie powodujące przekroczenie normy 3 m² na jednego osadzonego. Tylko, kiedy powód przebywał w celi nr (...), w okresie od 5 listopada 2008r. do 29 grudnia 2008r. liczba osadzonych nie przekraczała normy.

Dyrektor Zakładu Karnego w P. informował Sąd Okręgowy w Płocku, Wydział Penitencjarny o panującym przeludnieniu (art.248 §1 k. k. w.) Cele, w których przebywał powód wyposażone były standardowo w łóżka piętrowe, stoły więzienne, szafki, stołki. Znajdował się w nich kącik sanitarny oddzielony od reszty celi ścianką i kotarą. W celi była zimna woda, możliwość kąpieli była zapewniona w łaźni. Oświetlenie celi stanowiły lampy jarzeniowe, a ogrzewanie podłączone jest do sieci miejskiej i odbywa się przez cały sezon grzewczy.

Powód liczy 28 lat. W czasie odbywania kary pozbawienia wolności ukończył szkołę zawodową o kierunku kucharz i ślusarz. Aktualnie kontynuuje naukę w technikum. Na zajęcia, które trwają po 6 godzin, uczęszcza trzy razy w tygodniu. Do 6 października 2008r. przez półtora roku powód pracował w kuchni. Powód miał możliwość korzystania z zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych, odbywać codzienny godzinny spacer, a także dodatkowy spacer dwa razy w tygodniu (z uwagi na zgłaszane dolegliwości z powodu bezsenności) oraz miał zapewniony dostęp do opieki medycznej.

Sąd Okręgowy wskazał, że fakt osadzania powoda w celach, które nie czyniły zadość przewidzianej ustawowo normie gwarantującej osadzonemu przynajmniej 3 m² powierzchni na osobę (art.110§2 k. k. w.) był bezsporny. W ocenie tego Sądu niewątpliwie osadzenie powoda w celach nadmiernie przeludnionych, stanowiło naruszenie jego dóbr osobistych w postaci godności osobistej oraz prawa do intymności, jednak gradacja tych naruszeń nie przybrała takiej formy, aby należało uznać, że jest osadzony w warunkach niehumanitarnych. Sąd pierwszej instancji zaznaczył, że zadośćuczynienie w kwocie 1 000 zł stanowi dla powoda rekompensatę pieniężną o odczuwalnym charakterze ekonomicznym zważywszy, że nie ma on własnych dochodów i od wielu lat przebywa na utrzymaniu Państwa. Podkreślono, że powód dużo czasu spędzał i spędza poza celą, od kilku lat zdobywa wykształcenie, pracował w kuchni, korzysta z biblioteki, ćwiczy na siłowni, ma dodatkowe spacerki.

Sąd ten wskazał, że przyznanie zadośćuczynienie w wyższej wysokości pozostawałoby w sprzeczności z poczuciem sprawiedliwości społecznej. Powód, przebywa w trudnych warunkach ale ma w jednostce penitencjarnej zapewnione miejsce do spania, wyżywienie i opiekę medyczną a więc jest w lepszej sytuacji niż znaczna część osób przebywających na wolności, które respektują normy prawa, a często bez swojej winy żyją w niedostatku i ubóstwie.

Sąd pierwszej instancji zważył, że zasądzenie wyższej kwoty skutkowałoby nieuzasadnionym wzbogaceniem powoda, a nie kompensacją doznanych przez niego krzywd

Jako podstawę rozstrzygnięcia powołano art.23k.c., 24§1k.c. i art.448 k.c. oraz art.98 k.p.c.

Apelację od tego wyroku wniosły obie strony.

Powód, zaskarżył wyrok w części oddalającej powództwo i podniósł następujące zarzuty:

- naruszenia przepisów prawa materialnego, a to :art.24§1 k.c. w związku z art.448 k.c. oraz art.417 k.c. przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie,

-naruszenie art.3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności,

-rażącej obrazu zasady równości wyrażonej w art.32 ust.1 Konstytucji RP

-obrazy zasady równości wobec prawa i zakazu dyskryminacji przewidzianej w art.26 Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych,

-obrazy przepisów Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka z 1948r.

-naruszenia przepisów postępowania cywilnego , które miało wpływ na treść orzeczenia przez fakt przyznania zadośćuczynienia w niezadowolającej kwocie

Wskazując na powyższe zarzuty powód domagał się zmiany zaskarżonego wyroku i zasądzenia na rzecz powoda zadośćuczynienia w wysokości 30 000 zł , a nadto zasądzenia od pozwanego na rzecz powoda kosztów zastępstwa procesowego za dwie instancje.

Pozwany zaskarżył wyrok w części uwzględniającej powództwo oraz co do kosztów procesu i podniósł następujące zarzuty:

- naruszenie przepisów prawa materialnego, a to

a)art.417 k.c. i art.248 § k. k. w. poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu , że działania pozwanego były bezprawne, b)art.23 i 24 k.c. w zw. z art.448 k.c. poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, c)art.3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności poprzez przyjęcie , że powód był traktowany w sposób nieludzki lub poniżający,

-naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, a to :

a)art.233§1 k.p.c. w zw. z art.328§2 k.p.c. poprzez pominięcie istotnych w sprawie dowodów oraz brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego, b)art.230 k.p.c. poprzez przyjęcie jako kwestii bezspornej przeludnienia w celi i panującego tam zaduchu, c)art.100 zd.2 k.p.c. poprzez ustalenie , że tylko pozwany jest zobowiązany do poniesienia kosztów procesu.

Wskazując na powyższe zarzuty wnosił o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie kosztów , ewentualnie uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył , co następuje.

Obie apelacje nie są zasadne i dlatego nie mogły odnieść skutku.

Sąd Apelacyjny stwierdza , że podniesione w apelacji zarzuty naruszenia prawa materialnego oraz procesowego nie zasługują na uwzględnienie.

Na podstawie przeprowadzonego postępowania dowodowego Sąd pierwszej instancji ustalił , że powód był osadzony w celach , w których powierzchnia przypadająca na osobę była mniejsza niż 3 m² oraz , że brak zapewnienia osadzonym w jednostkach penitencjarnych minimalnych norm powierzchniowych , nie może być stanem zasługującym na aprobatę. W okolicznościach niniejszej sprawy prawidłowo Sąd Okręgowy uznał , że osadzenie powoda w celach nadmiernie przeludnionych , w warunkach niezapewniających intymności przy wykonywaniu podstawowych czynności higienicznych oraz przy braku odpowiedniej wentylacji stanowiło naruszenie jego dóbr osobistych.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego trafny jest wniosek Sądu Okręgowego, że z poczynionych w sprawie ustaleń wynika , że warunki panujące w jednostkach penitencjarnych , w których przebywał powód naruszały jego godność osobistą.

Obowiązek poszanowania godności osobistej jest obowiązkiem władzy publicznej (art.30 Konstytucji RP).Realizacja zadań przez Państwo nie może prowadzić do większego ograniczenia praw człowieka i jego godności niż to wynika z zadań ochronnych i w celu zastosowania środka represji (por. wyrok SN z 28 lutego 2007r. , V CSK 431/06 , OSNC

2008/1/13). Zapewnienie przez Państwo godziwych warunków odbywania kary pozbawienia wolności jest jednym z podstawowych wymagań demokratycznego państwa prawnego. Także normy ratyfikowanych przez Polskę przepisów prawa międzynarodowego wskazują na obowiązek traktowania osób pozbawionych wolności w sposób humanitarny i z poszanowaniem przyrodzonej godności człowieka (art.10 ust.1 Międzynarodowego Pakietu Praw Osobistych i Publicznych oraz art.3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka). Potwierdzeniem tej tendencji jest stwierdzenie przez Trybunał Konstytucyjny niezgodności z Konstytucją wyjątkowego przepisu art.248 k. k. w. , który zezwalał , w szczególnie uzasadnionych przypadkach oraz wyłącznie na czas oznaczony i przy zachowaniu określonego w tym przepisie trybu postępowania, na możliwość ograniczenia wielkości powierzchni celi na jednego skazanego poniżej 3 m² .(por. wyrok TK z 26 maja 2008r. SK 25/07 ,Dz. U. Nr 96 , poz.620).

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, wbrew zarzutom pozwanego, w niniejszej sprawie prawidłowo przeprowadzono postępowanie dowodowe i poczyniono trafne ustalenia co do naruszenia godności osobistej powoda. Przy takich ustaleniach faktycznych powództwo to zasługiwało na uwzględnienie co do zasady. Sąd Apelacyjny zważa, że ramy swobodnej oceny dowodów przewidziane w art.233§1 k.p.c. muszą być zakreślone wymaganiami prawa procesowego, doświadczenia życiowego, regułami logicznego myślenia oraz pewnego poziomu świadomości prawnej , według których Sąd w sposób bezstronny , racjonalny i wszechstronny rozważa materiał dowodowy jako całość , dokonuje wyboru określonych środków dowodowych i wając ich moc oraz wiarygodność odnosi je do pozostałego materiału dowodowego. Ustalenia faktyczne dokonane w oparciu o tak ocenione dowody nie mogą wykazywać błędów tak faktycznych , jak i logicznych tj. błędności rozumowania i wnioskowania (por. wyrok SA w Szczecinie z 20 listopada 2007r.,III AUa 598/07). Strona skarżąca nie wykazała na czym miały polegać błędności rozumowania i wnioskowania Sądu Okręgowego. Dla skutecznego podniesienia zarzutu naruszenia art.,233§1 k.p.c. nie jest wystarczające przekonanie strony o innej niż to przyjął Sąd pierwszej instancji mocy dowodowej zebranego w sprawie materiału dowodowego.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art.24§1 k.c. w związku z art.448 k.c. co do wysokości należnego powodowi zadośćuczynienia Sąd Apelacyjny zwraca uwagę na dorobek orzecznictwa Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu , który wyznacza kierunek wykładni art.3 Europejskiej Konwencji Praw człowieka i Podstawowych Wolności. Motywy wyroków tego Trybunału wskazują , że przy ustaleniu , czy warunki pobytu w zakładzie przekraczają zakres dolegliwości uzasadniających stwierdzenie , że nastąpiło naruszenie art.3 Konwencji . Trybunał posługuje się kryterium tzw. kumulatywnej oceny zaistniałych warunków. Kryterium to wymaga dokonania kompleksowej oceny wszystkich aspektów warunków oraz rygorów pobytu , takich jak :powierzchnia celi , liczba osób w celi , warunki sanitarne , możliwość zapewnienia minimum prywatności, ilość czasu spędzonego poza celą , możliwość pracy , czas i częstotliwość zajęć sportowych oraz wiele innych okoliczności. Pewne braki i nieprawidłowości w zakresie niektórych warunków pobytu mogą być częściowo rekompensowane udogodnieniami w zakresie innych warunków(opieka medyczna, możliwość rekreacji),co może zmniejszać indywidualne poczucie krzywdy.

Przenosząc te rozważanie na grunt niniejszej sprawy Sąd Apelacyjny stwierdza , że dochodzone przez powoda zadośćuczynienie w wysokości 30.000 zł było kwotą zdecydowanie wygórowaną, która nie znajdowała żadnego uzasadnienia w rozmiarze krzywdy doznanej przez powoda .

Przy ocenie, jaka suma jest odpowiednia tytułem zadośćuczynienia za doznana krzywdę spowodowaną naruszeniem dóbr osobistych , należy mieć na uwadze rodzaj dobra, które zostało naruszone oraz charakter , stopień nasilenia i czas trwania doznawania przez osobę , której dobro zostało naruszone, ujemnych przeżyć psychicznych spowodowanych naruszeniem(krzywdą). Dla oceny tej nie bez znaczenia jest stopień winy osoby naruszającej dobra osobiste. Podstawową funkcją zadośćuczynienia pieniężnego za naruszenie dóbr osobistych (art.448 k.c.) jest funkcja kompensacyjna .Zadośćuczynienie ma wynagrodzić doznana krzywdę i winno mieć odczuwalną wartość majątkową. (por. wyrok SN z 11 kwietnia 2006r., I CSK 159/05). Trzeba także zważyć w jakich warunkach bytowych powód przebywał w okresach kiedy pozostawał na wolności , jak przedstawia się jego aktualna sytuacja majątkowa oraz jaki jest ogólny stan zamożności społeczeństwa . Z zeznań powoda wynika , że w okresie ostatnich ośmiu lat poprzedzających wystąpienie z niniejszym powództwem powód większość czasu przebywał w więzieniu. W Zakładzie

Karnym został osadzony jako bardzo młody człowiek, poprzednio nie pracował , nie miał własnych dochodów. W czasie pobytu w Zakładzie Karnym zdobył wykształcenie zawodowe dwóch kierunkach (kucharz i ślusarz), a obecnie kontynuuje naukę w technikum. Udział w zajęciach szkolnych sprawia , że znaczną część czasu powód spędza poza celą. Dodatkowo należy zważyć , że odczuwane przez powoda niedogodności związane z pobytem w zakładzie karnym w pewnej mierze wynikają z faktu, że osadzenie to jest wykonaniem orzeczonej kary za popełnione przestępstwo.

Z drugiej strony trzeba mieć na uwadze , że do podstawowych zadań Służby Więziennej należy między innymi zapewnienie osobom skazanym na karę pozbawienia wolności lub tymczasowo aresztowanym przestrzegania ich praw , a zwłaszcza humanitarnych warunków bytowych , poszanowania godności , opieki zdrowotnej i religijnej (por. art.2 ust.2 pkt.3 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010r. o Służbie Więziennej Dz. U. z 2010r. Nr 79 poz.523). Wieloletnie zaniedbania Państwa w zakresie infrastruktury penitencjarnej nie mogą uzasadniać zwolnienia pozwanego od odpowiedzialności za naruszenie godności osobistej powoda gdyż wskazują na nieumyślną winę w postaci niedbalstwa.

W świetle powyższego Sąd Apelacyjny uznał , że kwota 1000 zł w adekwatny sposób rekompensuje powodowi doznaną krzywdę wynikającą z naruszenia jego dobra osobistego przy uwzględnieniu zakresu naruszonego dobra oraz sytuacji życiowej i majątkowej powoda.

Mając to wszystko na uwadze , zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w Płocku jako zgodny z prawem i znajdujący uzasadnienie we wnikliwie zebranych i prawidłowo ocenionych materiale dowodowym musiał się ostać i dlatego na podstawie art.385 k.p.c. orzeczono , jak na wstępie.

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art.100 k.p.c.